

20

GODINA
2001 - 2021.

**CRNA GORA
AGENCIJA ZA ELEKTRONSKE KOMUNIKACIJE I
POŠTANSKU DJELATNOST**

Broj: 0302-162/1

Podgorica, 13. 01. 2022. godine

**IZVJEŠTAJ
O SPROVEDENOM KONSULTATIVNOM PROCESU
U VEZI TEKSTOVA NACRTA 3 ANALIZE RELEVANTNIH TRŽIŠTA**

Savjet Agencije je na sjednici od 18.03.2021. godine usvojio Odluku o pokretanju ponovnog postupka analize relevantnih tržišta („Sl. list Crne Gore“, broj 32/21), a na osnovu Preporuke Evropske komisije 2014/710/EU za sljedeća relevantna tržišta:

1. Veleprodajno tržište završavanja (terminacije) poziva u sopstvenoj telefonskoj mreži koji se pružaju na fiksnoj lokaciji
2. Veleprodajno tržište završavanja (terminacije) poziva u sopstvenoj mobilnoj telefonskoj mreži;
3. a) Veleprodajni lokalni pristup koji se pruža na fiksnoj lokaciji;
b) Veleprodajni centralni pristup koji se pruža na fiksnoj lokaciji za proizvode za masovno tržište;
4. Veleprodajni visokokvalitetni pristup koji se pruža na fiksnoj lokaciji.

Agencija je tokom 2017. godine sprovedla postupak analiza relevantnih tržišta određenih Odlukom o relevantnim tržištima („Sl.list Crne Gore“, broj: 02/17), donijetom u skladu sa Preporukom Evropske komisije 2014/710/EU od 9.12.2014. godine, na kojima je utvrdila odsustvo efikasne konkurencije i propisala regulatorne obaveze operatorima sa značajnom tržišnom snagom. Agencija sprovodi ponovni postupak analize gore navedenih relevantnih tržišta shodno članu 64 stav 4 ZEK-a kojim se propisuje obaveza Agencije da sprovodi postupak analiza relevantnih tržišta najmanje jednom u tri godine.

Savjet Agencije je na sjednici održanoj 28.10.2021. godine usvojio tekstove Nacrta analiza gore navedenih relevantnih tržišta i u skladu sa članom 65 stav 2 Zakona o elektronskim komunikacijama („Sl. list Crne Gore“, broj 40/13, 56/13, 2/17 i 49/19) Agencija je sprovedla postupak javnih konsultacija koji je trajao od 29.10.2021. godine do 29.11.2021. godine.

U zadatom roku komentari, mišljenja i sugestije na tekstove Nacrta analiza 5 relevantnih tržišta pristigli su od Agencije za zaštitu konkurencije, Crnogorskog Telekom A.D. Podgorica i Crnogorskog elektroprenosnog sistema A.D. Podgorica. Agencija za zaštitu konkurencije u svom dopisu, broj 0102-6251/2 od 22.11.2021. godine, iznijela je mišljenje da

je saglasna sa predloženim tekstovima Nacrta analiza 5 relevantnih tržišta. Crnogorski elektroprenosni sistem A.D. Podgorica u dopisu, broj 0102-6354/2 od 03.12.2021. godine, navodi da je saglasan sa tekstovima Nacrta 3 veleprodajna tržišta, koji su im dostavljeni na davanje komentara, kao i predloženim regulatornim obavezama.

Komentari Crnogorskog Telekom, koji su dostavljeni uz dopis broj 0102-6243/2 od 29.11.2021. godine, tabelarno su prikazani u nastavku Izvještaja sa odgovorima Agencije za tržišta:

1. Veleprodajno tržište završavanja (terminacije) poziva u sopstvenoj telefonskoj mreži koji se pružaju na fiksnoj lokaciji;
2. Veleprodajno tržište završavanja (terminacije) poziva u sopstvenoj mobilnoj telefonskoj mreži;
4. Veleprodajni visokokvalitetni pristup koji se pruža na fiksnoj lokaciji.

Komentari Crnogorskog Telekom, koji su dostavljeni uz dopis broj 0102-6243/2 od 29.11.2021. godine a koji se odnose na tržišta:

3. a) Veleprodajni lokalni pristup koji se pruža na fiksnoj lokaciji;
b) Veleprodajni centralni pristup koji se pruža na fiksnoj lokaciji za proizvode za masovno tržište

biće naknadno objavljeni sa odgovorima Agencije.

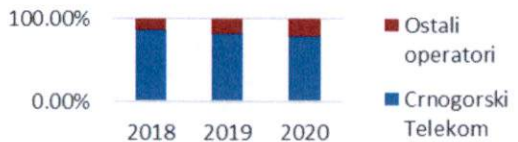
PREDSJEDNIK SAVJETA
Branko Kovijanić

Komentari Crnogorskog Telekomu i odgovori Agencije na nacrt Analize relevantnog veleprodajnog tržišta završavanja (terminacije) poziva u sopstvenoj telefonskoj mreži koji se pružaju na fiksnoj lokaciji
Tržište 1

Oznaka komentara	Br. Strane	Tekst nacrta Analize	Komentar ¹ Crnogorskog Telekomu	Odgovor Agencije na komentare Crnogorskog Telekomu
A1	30	Crnogorski Telekom a.d. Podgorica ima najveći udio prema obimu terminiranog saobraćaja u svoju fiksnu mrežu od početka posmatranog perioda. U posmatranom periodu se udio ostalih operatora povećao sa 8,45% na kraju 2018. godine <u>na 11,91% na kraju 2020. godine.</u>	„Ovaj odnos se čini potpuno neodgovarajući, jer ako samo uzmeno u obzir Telekomov usaglašeni nacionalni saobraćaj sa Mtelom i Telemachom za 2020., terminacija u druge fiskalne mreže ima znatno veći udio. Podatke treba provjeriti, naročito terminaciju iz Srbije ka Mtel fiksnoj mreži. Iz njihovih izvještaja na EKIP portalu nije moguće protumačiti šta terminira u fiknu a šta u mobilnu Mtel mrežu.“	Agencija je predmetne podatke pripremila na osnovu upitnika za uslugu završavanja (terminacije) poziva u sopstvenoj telefonskoj mreži koji se pružaju na fiksnoj lokaciji koji je popunjen od strane operatora elektronskih komunikacija kao relevantnog izvora podataka u vezi predmetne analize. Izvršena je provjera predmetnih podataka u bazi podataka Agencije i predmetni podaci su sljedećeg obima: Crnogorski Telekom a.d. Podgorica ima najveći udio prema obimu terminiranog saobraćaja u svoju fiksnu mrežu od početka posmatranog perioda. U posmatranom periodu se udio ostalih operatora povećao sa 21,10% na kraju 2018. godine na 27,50% na kraju 2020. godine. U skladu sa tim će biti izvršena izmjena Grafika 5 i predmetnog teksta.
A2	33	Grafik br. 7: Tržišno učešće operatora prema ukupnom prihodu od usluge terminacije poziva u javnu fiksnu telefon sku mrežu	„I ove podatke treba provjeriti. Odnos za 2020. je mogao da važi prije 2 kruga analiza...“	Agencija je predmetne podatke pripremila na osnovu upitnika za uslugu završavanja (terminacije) poziva u sopstvenoj telefonskoj mreži koji se pružaju na fiksnoj lokaciji koji je popunjen od strane operatora elektronskih komunikacija, kao relevantnog izvora podataka za predmetnu analizu. Izvršena je provjera predmetnih podataka u bazi podataka Agencije i predmetni podaci su sledećeg obima:

¹ Komentari su prenijeti u originalu kako su dostavljeni uz dopis 0102-6243/2 od 29.11.2021. godine

		Tržišno učešće operatora prema ukupnom prihodu od usluge terminacije poziva u... Izvor: upitnik za uslugu završavanja (terminacije) poziva u sopstvenoj telefonskoj mreži koji se pružaju na fiksnoj lokaciji		učešće operatora prema ukupnom prihodu od usluge terminacije poziva u javnu fiksnu telefonsku mrežu je u 2018 godini iznosilo Crnogorski Telekom 91,00%, ostali operatori 9,00%, u 2019 godini taj odnos je bio Crnogorski Telekom 81,70%, a ostali operatori 18,30% i u 2020 godini radi se o odnosu Crnogorski Telekom 79,40% i ostali operatori 20,60% U skladu sa tim će biti izvršena izmjena Grafika 7.
A3	60	Operatorima sa značajnom tržišnom snagom kojima je određena samo obaveza kontrole cijena, cijene veleprodajne usluge terminacije poziva u javnoj fiksnoj telefonskoj mreži će biti određene na osnovu cijene ove usluge koja je određena operatoru sa značajnom tržišnom snagom kome je određena obaveza vođenja troškovnog računovodstva. Ove cijene će biti iste, tj. simetrične. Cijene za terminaciju poziva je ista bez obzira da li su pozivi započeti (originirani) u mrežama u Crnoj Gori ili u mrežama u inostranstvu	„CT smatra potpuno neutemeljenim insistiranje na izjednačavanju cijena nacionalne i međunarodne terminacije. Praksa velike većine EU operatora, što je tržište kojem CG strijemi, je uvođenje segmentirane regulacije, tj kontrola cijena terminacije iz nacionalnih mreža, a dozvoljavanje komercijalnih cijena za međunarodnu terminaciju. Radi se o principu koji je vrijedio i u prethodnom krugu CG regulacije, a koji ne dovodi u neravnotežan položaj CG operatore, posebno imajući u vidu nivo cijena međunarodne terminacije u regionu, sa kojim CG razmjenjuje većinu saobraćaja. NAdamo se da ćete EKIP uvidjeti ispravnost ovakvog pristupa i izmijeniti ovu stavku u smislu brisanja obaveze za pozive započete u inostranstvu. Stoga se predlaže da se kako je to bilo i u prethodnom krugu regulacije ovog tržišta, definiše sljedeći način utvrđivanja cijena terminacije ovih poziva: „Cijene za terminaciju poziva koji su započeti u mrežama u inostranstvu će biti određivane na osnovu komercijalnih ugovora koje zaključuju operatori sa značajnom tržišnom snagom u Crnoj	Prihvata se sugestija Crnogorskog Telekoma. Vrši se izmjena u tekstu Analize veleprodajnog tržišta završavanja (terminacije) poziva u sopstvenoj telefonskoj mreži koji se pružaju na fiksnoj lokaciji na način da se mijenja tekst: Cijene za terminaciju poziva je ista bez obzira da li su pozivi započeti (originirani) u mrežama u Crnoj Gori ili u mrežama u inostranstvu i glasi: Operator kojem je naloženo preduzimanje mjera kontrole cijena i vođenja troškovnog računovodstva dužan je da dokaže da su cijene izračunate na osnovu troškova uz prihvatljivu stopu prinosa na investiciona ulaganja. Cijene za terminaciju poziva koji su započeti u mrežama u inostranstvu će biti

			Gori sa drugim operatorima, uz obavezno ispunjavanje sljedećih uslova: - Cijene terminacije poziva koji su započeti u mrežama u inostranstvu ne mogu biti niže od cijena terminacije poziva koji su započeti u mrežama u Crnoj Gori; - Operatorima u Crnoj Gori koji traže ovu uslugu (terminaciju poziva koji su započeti u mrežama u inostranstvu), se ne mogu naplaćivati veće cijene od onih koje se naplaćuju međunarodnim operatorima za istu uslugu. - Usluga terminacije poziva koji su započeti u mrežama u inostranstvu i njena cijena se ne može vezati sa bilo kojom drugom uslugom, jer bi se na taj način kršio princip nediskriminacije."	određivane na osnovu komercijalnih ugovora koje zaključuju opratori sa značajnom tržišnom snagom u Crnoj Gori sa drugim operatorima, uz obavezno ispunjavanje sljedećih uslova: - Cijene terminacije poziva koji su započeti u mrežama u inostranstvu ne mogu biti niže od cijena terminacije poziva koji su započeti u mrežama u Crnoj Gori; - Operatorima u Crnoj Gori koji traže ovu uslugu (terminaciju poziva koji su započeti u mrežama u inostranstvu), se ne mogu naplaćivati veće cijene od onih koje se naplaćuju međunarodnim operatorima za istu uslugu. - Usluga terminacije poziva koji su započeti u mrežama u inostranstvu i njena cijena se ne može vezati sa bilo kojom drugom uslugom, jer bi se na taj način kršio princip nediskriminacije.
--	--	--	---	---

Komentari Crnogorskog Telekomu i odgovori Agencije na nacrt Analize relevantnog veleprodajnog tržišta završavanja (terminacije) poziva u sopstvenoj mobilnoj telefonskoj mreži
Tržište 2

Oznaka komentara	Br. Strane	Tekst nacrtu Analize	Komentar ² Crnogorskog Telekomu	Odgovor Agencije na komentare Crnogorskog Telekomu
A1	24	Na osnovu navedenog, Agencija smatra da ne postoji razlika između poziva koji je završio u 3G mreži u odnosu na poziv koji je završio u 2G mreži, ili u 4G mreži iz čega proizlazi da se navedene tehnologije smatraju supstitutivnom uslugom na strani potražnje odnosno dijelom istog tržišta.	„Ogroma je razlika u kvalitetu poziva koji je završio na 2G mreži u odnosu na 4G mrežu.“	S obzirom da se komentar Crnogorskog Telekomu odnosi na “razliku u kvalitetu poziva” koji terminiraju na 2G i 4 mreži, pri čemu nije obrazložena razlika koja bi uticala na zaključak, a da se u nacrtu teksta Analize ne pominje “kvalitet poziva”, Agencija smatra da navedeni komentar nije relevantan. Pored toga, a s obzirom da mobilni operatori u Crnoj Gori nijesu u razmatranom periodu pružali usluge obavljanja poziva (pa ni usluge terminacije poziva) preko 4G tehnologije, Agencija će izvršiti preformulaciju prve rečenice navedenog stava na sljedeći način: “Na osnovu navedenog, Agencija smatra da ne postoji razlika između poziva koji je završio u mreži operatora preko 3G tehnologije ili bilo koje druge tehnologije u odnosu na poziv koji je završio u mreži operatora preko 2G tehnologije, iz čega proizlazi da se sve tehnologije smatraju supstitutivnom uslugom na strani potražnje

² Komentari su prenijeti u originalu kako su dostavljeni uz dopis 0102-6243/2 od 29.11.2021. godine

				odnosno dijelom istog tržišta."																				
A2	27	Tržišni udio operatora prema ukupnom broju završenih (terminiranih) min Učešće operatora prema ukupnom broju <table border="1"> <caption>Učešće operatora prema ukupnom broju</caption> <thead> <tr> <th>Godina</th> <th>Telenor</th> <th>Crnogorski Telekom</th> <th>Mtel</th> <th>Neimenovani</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2018</td> <td>31.83%</td> <td>27.44%</td> <td>40.74%</td> <td>30.89%</td> </tr> <tr> <td>2019</td> <td>30.89%</td> <td>29.19%</td> <td>39.92%</td> <td>30.62%</td> </tr> <tr> <td>2020</td> <td>38.12%</td> <td>31.26%</td> <td>30.62%</td> <td>30.62%</td> </tr> </tbody> </table>	Godina	Telenor	Crnogorski Telekom	Mtel	Neimenovani	2018	31.83%	27.44%	40.74%	30.89%	2019	30.89%	29.19%	39.92%	30.62%	2020	38.12%	31.26%	30.62%	30.62%	„Na osnovu izvještaja dostupnih na portalu EKIP-a dati procenti nisu korektni. Npr. za 2020.g učešće Telenora je 29%, Telekoma 30% i Mtela 41%...”	Agencija je predmetne podatke pripremila na osnovu upitnika za uslugu završavanja (terminacije) poziva u sopstvenoj mobilnoj telefonskoj mreži koji je popunjen od strane operatora elektronskih komunikacija kao relevantnog izvora podataka u vezi predmetne analize.
Godina	Telenor	Crnogorski Telekom	Mtel	Neimenovani																				
2018	31.83%	27.44%	40.74%	30.89%																				
2019	30.89%	29.19%	39.92%	30.62%																				
2020	38.12%	31.26%	30.62%	30.62%																				
A3	48	Operatorima sa značajnom tržišnom snagom kojima je određena obaveza kontrole cijena, cijene veleprodajne usluge terminacije poziva u javnim komunikacionim mobilnim mrežama će biti iste, tj. simetrične. Cijene za terminaciju poziva je ista bez obzira da li su pozivi započeti (originirani) u mrežama u Crnoj Gori ili u mrežama u inostranstvu.	„CT smatra potpuno neutemeljenim insistiranje na izjednačavanju cijena nacionalne i međunarodne terminacije. Praksa velike većine EU operatora, što je tržište kojem CG strijemi, je uvođenje segmentirane regulacije, tj kontrola cijena terminacije iz nacionalnih mreža, a dozvoljavanje komercijalnih cijena za međunarodnu terminaciju. Radi se o principu koji je vrijedio i u prethodnom krugu CG regulacije, a koji ne dovodi u neravnotežan položaj CG operatore, posebno imajući u vidu nivo cijena međunarodne terminacije u regionu, sa kojim CG razmjenjuje većinu saobraćaja. Nadamo se da ćete EKIP uvidjeti ispravnost ovakvog pristupa i izmijeniti ovu stavku u smislu brisanja obaveze za pozive započete u inostranstvu. , Stoga se predlaže da se kako je to bilo i u prethodnom krugu regulacije	Prihvata se sugestija Crnogorskog Telekoma. Vrši se izmjena u tekstu Analize veleprodajnog tržišta završavanja (terminacije) poziva u sopstvenoj mobilnoj telefonskoj mreži na način da se mijenja tekst: Cijene za terminaciju poziva je ista bez obzira da li su pozivi započeti (originirani) u mrežama u Crnoj Gori ili u mrežama u inostranstvu i glasi: Operator kojem je naloženo preduzimanje mjera kontrole cijena i vođenja troškovnog računovodstva dužan je da dokaže da su																				

		ovog tržišta, definise sljedeći način utvrđivanja cijena terminacije ovih poziva: „Cijene za terminaciju poziva koji su započeti u mrežama u inostranstvu će biti određivane na osnovu komercijalnih ugovora koje zaključuju operatori sa značajnom tržišnom snagom u Crnoj Gori sa drugim operatorima, uz obavezno ispunjavanje sljedećih uslova: - Cijene terminacije poziva koji su započeti u mrežama u inostranstvu ne mogu biti niže od cijena terminacije poziva koji su započeti u mrežama u Crnoj Gori; - Operatorima u Crnoj Gori koji traže ovu uslugu (terminaciju poziva koji su započeti u mrežama u inostranstvu), se ne mogu naplaćivati veće cijene od onih koje se naplaćuju međunarodnim operatorima za istu uslugu. - Usluga terminacije poziva koji su započeti u mrežama u inostranstvu i njena cijena se ne može vezati sa bilo kojom drugom uslugom, jer bi se na taj način kršio princip nediskriminacije.”	cijene izračunate na osnovu troškova uz prihvatljivu stopu prinosa na investiciona ulaganja. Cijene za terminaciju poziva koji su započeti u mrežama u inostranstvu će biti određivane na osnovu komercijalnih ugovora koje zaključuju operatori sa značajnom tržišnom snagom u Crnoj Gori sa drugim operatorima, uz obavezno ispunjavanje sljedećih uslova: - Cijene terminacije poziva koji su započeti u mrežama u inostranstvu ne mogu biti niže od cijena terminacije poziva koji su započeti u mrežama u Crnoj Gori; - Operatorima u Crnoj Gori koji traže ovu uslugu (terminaciju poziva koji su započeti u mrežama u inostranstvu), se ne mogu naplaćivati veće cijene od onih koje se naplaćuju međunarodnim operatorima za istu uslugu. - Usluga terminacije poziva koji su započeti u mrežama u inostranstvu i njena cijena se ne može vezati sa bilo kojom drugom uslugom, jer bi se na taj način kršio princip nediskriminacije.
--	--	---	---

**Komentari Crnogorskog Telekoma i odgovori Agencije na nacrt Analize relevantnog veleprodajnog tržišta visokokvalitetnog pristupa na fiksnoj lokaciji
Tržište 4**

Oznaka komentara	Br. Strane	Tekst nacrt Analize	Komentar ³ Crnogorskog Telekoma	Odgovor Agencije na komentare Crnogorskog Telekoma
A1	54	7.2. Obaveza obezbjeđivanja nediskriminatornosti Agencija smatra da je potrebno nametnuti obavezu Crnogorskom Telekomu da pruža informacije o planiranim promjenama u mreži, kako bi operatori korisnici usluge veleprodajnog visokokvalitetnog pristupa koji se pruža na fiksnoj lokaciji bili u mogućnosti da se prilagode i da pravovremeno reaguju na maloprodajnom nivou. Iz tog razloga, Agencija smatra da je potrebno obavezati Crnogorski Telekom da obavještava operatore o planiranim promjenama u mreži najmanje godinu dana unaprijed od početka sprovođenja navedenih promjena.	„U prethodnoj rundi regulacije ovog tržišta Crnogorski Telekom je dao komentar da su 3 mjeseca sasvim dovoljan period da se operatori obavijeste o planiranim promjenama u mreži. Smatramo i dalje da je to razuman rok.“	Agencija ne prihvata predlog Crnogorskog Telekoma. Agencija ostaje pri svom stavu i smatra da je potrebno ostaviti dovoljan rok operatorima i unaprijed ih obavijestiti o planiranim promjenama u mreži kako bi oni mogli pravovremeno reagovati i prilagoditi se ovim promjenama. Agencija naglašava da ovaj rok o obavještanju operatora o planiranim promjenama u mreži nije promijenjen u odnosu na važeću Analizu koja se odnosi na ovo tržište.

³ Komentari su prenijeti u originalu kako su dostavljeni uz dopis 0102-6243/2 od 29.11.2021. godine